

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД У НАВЧАННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ СТУДЕНТІВ ФІЛОЛОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Малихін О.В.

Національний університет біоресурсів та природокористування України

У статті досліджено основні теоретичні аспекти компетентісного підходу в освіті. Розкрито зміст понять «компетентність», «компетенція» і «компетентісний підхід» у контексті процесу навчання іноземних мов. Проаналізовано принципи впровадження компетентісного підходу в сучасній освіті. Розглянуто цілі навчання іноземних мов на засадах компетентісного підходу. Окреслена роль компетентісного підходу у процесі мовної підготовки.

Ключові слова: компетенція, компетентність, компетентісний підхід, компетентісний підхід у навчанні іноземної мови.

Постановка проблеми. Продуктивним напрямком у руслі комплексного навчального підходу в даний час виступає компетентісний підхід до визначення орієнтирів, змісту і методів освіти. Компетентісний підхід, як один із способів реалізації концепції навчання, вбирає всі основні складові, передбачає готовність до діяльності, активної участі в різних сферах життя, закладає основу життєвої успішності й самореалізації студентів. Сучасна освіта покликана розвивати сучасне мислення, творчі здібності, готовність до вибору, комунікабельність, суб'єктність, адаптованість, мобільність, толерантність, конкурентоспроможність, готовність до практичної дії. Освітні стандарти виділяють поняття «компетенція» як об'єктивна характеристика вимог до діяльності людини і «компетентність» як його особистісна характеристика, які є інтегративно мотиваційно-ціннісними, когнітивними та інструментальними складовими навчального процесу [7, с. 5]. Компетентісний підхід сьогодні втілює інноваційну тенденцію в розвитку освіти. Він виступає як умова і спосіб досягнення нової якості освіти, як радикальний засіб його модернізації. Реалізація компетентісного підходу сприяє розвитку здібностей діяти в проблемних, нестандартних ситуаціях, шукати свій спосіб рішення, виробляти індивідуальний стиль діяльності. У нових умовах розвитку інформаційного суспільства виникає необхідність розроблення єдиної загальнодержавної стратегії у галузі освіти, орієнтованої на формування і розвиток у молоді навиків життя в інформаційному суспільстві [8, с. 41]. Освіта для стійкого розвитку – це процес і результат прогнозування та формування людських рис – знань, умінь, навичок, відношень, стилю діяльності людей і співтовариств, рис особистості, компетентностей, що забезпечують постійне підвищення якості життя. Особливе місце серед змін у сфері навчання, належить змінам у сфері мовної освіти, зокрема оновленню та переосмисленню стратегії та методології навчання [7, с. 8]. Нові програми з іноземних мов будуються на основі розуміння компонентів міжкультурної іншомовної комунікативної компетенції – лінгвосціологічної, дискурсивної, стратегічної та лінгвістичної.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Термін «компетентісний підхід» досить широко вживається в офіційних документах, які стосуються перетворень в освітній сфері. Провідні освітянські нормативні та концептуальні доку-

менти визначають компетентісно-орієнтований підхід пріоритетом розвитку сучасної вітчизняної системи освіти. Загальнопедагогічні основи компетентісного підходу розглядають Н. Бібік, С. Бондар, М. Гончарова-Горянська, Л. Гузєв, І. Гушлевська, О. Дахін, І. Єрмаков, О. Локшина, А. Маркова, О. Овчарук, Л. Паращенко, О. Пометун, О. Савченко, С. Трубачева, П. Хоменко, А. Хуторської, С. Шишов. Наведено визначення та обґрунтування поняття «компетентність» (С. Бондар, А. Маркова, О. Пометун, О. Савченко, А. Хуторської, С. Шишов), запропоновано ієрархію компетентностей (предметні, загальнопредметні, ключові), виокремлено певні групи основних (ключових, життєвих) компетентностей, розроблено їх зміст (М. Гончарова-Горянська, І. Єрмаков, О. Овчарук, С. Шишов). Активно розробляються питання управлінського та методичного супроводу впровадження компетентісного підходу в освіті, зокрема через реалізацію цільових регіональних програм [10с]. Але попри досить активне дослідження сутності понять «компетентність», «компетенція» у викладанні мов (П. Бех, О. Бігич, Т. Вольфовська, Б. Гершунський, Е. Зеєр, І. Зимняя, О. Пометун, В. Сафонова, О. Сібіль, О. Соловова та ін.) [8, с. 11] менше уваги приділяється розумінню й усвідомленню провідних ідей сучасного компетентісного підходу, які сприяють інноваційному розвитку сучасної мовної освіти як цілісного процесу.

Компетентісний підхід до вивчення іноземних мов розглядають як такий засіб організації на-вчально-пізнавальної діяльності студентів, що забезпечує засвоєння ними змісту навчання та досягнення мети навчання під час розв'язання певних проблемних завдань [5, с. 13]. Компетентісний підхід у системі освіти – предмет наукового дослідження І. Драча, І. Бабина, П. Бачинського, Н. Бібік, Г. Гавришак, І. Гудзик, Н. Дворнікової, Я. Кодлюк, О. Овчарук, Л. Пильгун, О. Пометун, І. Родигіна, К. Савченко, О. Садівник, Л. Сень, С. Сисоевої, О. Ситник, Т. Смагіної, Г. Терещук, С. Трубачевої, Н. Фоменко. Аналіз вітчизняних і зарубіжних психолого-педагогічних досліджень у галузі розроблення компетентності дав підставу дійти переконливого висновку, що науковцями компетентність трактують як: характеристику особистості – здатності, якості, властивості (Г. Вершловський, Ю. Кулюткін, А. Новиков, О. Петров, В. Сластьонін, Ю. Татур, Е. Шорт); процедуру розв'язання конкретної си-

туації (І. Єрмаков, Г. Несен, Л. Сохань); якості педагога, потрібні для ефективної професійної діяльності (В. Баркасі, Т. Волобуєва, Н. Кузьміна, А. Маркова, Л. Мітіна, В. Нестеренко) [2, с. 156].

Мета статті. З огляду на постановку проблеми, мета статті – проаналізувати представлені в науковій літературі підходи українських і зарубіжних учених до визначення понять «компетентність» та «компетенція» та «компетентнісний підхід» і показати вплив компетентнісного підходу на реалізацію та постановку цілей навчання іноземних мов.

Виклад основного матеріалу. Звертаючись до понять «компетенція» та «компетентність», слід зауважити що вони є базовими категоріями компетентнісного підходу. Отже, російські педагоги В. Краєвський і А. Хуторський розрізняють терміни «компетентність» та «компетенція», пояснюючи, що «компетенція» в перекладі з латини «означає коло питань, щодо яких людина добре обізнана, пізнала їх і має досвід. Компетентність у визначеній галузі – це поєднання відповідних знань і здібностей, що дозволяють обґрунтовано судити про цю сферу й ефективно діяти в ній» [8, с. 35].

У «Словнику іншомовних слів» за редакцією О.С. Мельничука зазначається, що «компетентність – поінформованість, обізнаність, авторитетність» [4].

У сучасній психології поняття «компетентність» трактується як готовність до діяльності. Такий погляд властивий і С.В. Зигмантович, який розглядає компетентність як інтегровану якість особистості. Вона проявляється в загальній здібності і готовності до діяльності, що базується на знаннях і досвіді, набутих у процесі навчання і зорієнтованих на самостійну та успішну участь у діяльності. Основними складовими компетентності є знання, а не просто інформація, що швидко змінюється. Різновиди знань, які необхідно вміти знайти і спрямувати в русло своєї діяльності; уміння використовувати ці знання в конкретній ситуації; розуміння, яким способом можна здобути ці знання; адекватне оцінювання – себе, світу, свого місця у світі, конкретних знань, необхідності їх для своєї діяльності, а також методу їх отримання або використання [1, с. 21].

Велика сучасна енциклопедія з педагогіки також подає подібні за значенням визначення терміна «компетентність»: 1) міра відповідності знань, умінь і досвіду осіб певного соціально-професійного статусу реальному рівневі складності виконуваних ними завдань і вирішуваних проблем; 2) сфера повноважень керівного органу, посадової особи; коло питань, з яких вони мають право прийняття рішень [9].

Як ми зазначили, «компетенція» та «компетентність» є базовими категоріями компетентнісного підходу, тому вони мають аналоги в багатьох мовах світу. Не завжди точний переклад термінів «competence» (мн. «competences») і «competency» (мн. «competencies»), зокрема з англійської мови, нерідко призводить до неправильного трактування їх значень, а отже, і вживання цих слів. Дуже часто перекладачі замість слова «competence» – «компетентність» вживають термін «competency» – «компетенція». Цьому сприяють також тлумачні та перекладні словники. Так, зокрема, в Oxford Russian Dictionary (2000 р.) ці

терміни подаються як іменники-синоніми, що мають одне й те ж значення: уміння, компетентність. Тобто, словник дає не чіткі смислові узгодження, а подвійне трактування поняття. Що стосується поняття «competency», то в словнику зазначено, що воно еквівалентне поняттю «competence». Також, слід зазначити, що серед вітчизняних і зарубіжних учених також немає єдиного розуміння значень основних термінів компетентнісного підходу – компетентність і компетенція, а також необхідності їх розмежування [5, с. 14].

Щоб, мати уявлення про категорії, можна розглянути демаркації цих термінів, які, найповніше відображають сутність цих понять в сучасному освітньому процесі.

Так, наприклад, Н.І. Алмазова, зокрема, визначає компетенції як знання й уміння в певній сфері людської діяльності, а компетентність – як якісне використання компетенцій [1, с. 23].

Значне тумачення має положення І.О. Зимньої про те, що «компетенції» – це «певні внутрішні, потенційні, приховані психологічно утворення (знання, уявлення, програми (алгоритми) дій, системи цінностей і відношень), котрі потім виявляються в компетентностях людини» [6, с. 22]. Компетентність визначається автором як «інтелектуально й особистісно обумовлена соціально-професійна життєдіяльність людини, яка базується на знаннях» [6, с. 16]. Тобто, І.О. Зимня вважає, що актуалізовані в діяльності компетенції є передумовою основою формування компетентності.

Даючи трактування поняттю «компетенція», то «Словник іншомовних слів» за редакцією О.С. Мельничука визначає його як коло повноважень певної організації, установи або особи; коло питань, в яких дана особа має певні повноваження, знання, досвід [4]. У межах своєї компетенції особа може бути компетентною або некомпетентною в тих чи інших питаннях, тобто мати або набути компетентність (компетентності) у певній сфері діяльності.

Важливе зауваження робить Т. Сорочан, яка зазначає, що компетенцію можна розглядати як можливість установлювати зв'язок між знанням і ситуацією, як здатність знайти, виявити процедуру (знання і дію), що підходить для розв'язання проблеми. Мати компетенцію – не означає бути вченим або освіченим. Мати компетенцію – означає опанувати вміння, бути здатним виявити в даній ситуації набути знання й досвід [3, с. 7].

На думку С.В. Зигмантовича, поняття «компетенція» застосовується для позначення:

1) освітнього результату, що виражається в підготовленості випускника, реальному володінні методами, засобами діяльності, а також у можливості вирішити поставлені завдання;

2) такої форми сукупності знань, умінь і навичок, яка дозволяє ставити і досягати цілі по перетворенню навколишнього середовища [11, с. 56].

Вживання поняття «компетенція», Н. Бібік робить висновок, що це є соціально закріплений освітній результат. А ідеальне, мислене передбачення результату дійсності, за М.Д. Ярмаченком, називається метою. Звідси, з певною часткою припущення, можна вказати на прямий зв'язок понять «компетенція» і «мета», при якому формування певних компетенцій вступає як мета навчання іноземної мови [3, с. 6].

У результаті аналізу понять «компетентність» і «компетенція» можна орієнтуватися на думку російських учених Е. Зеєра та А. Хуторського, що компетенція – це набір можливостей, здібностей, знань, умінь і навичок у певній галузі, а компетентність – рівень володіння цим потенціалом, характеристика самого суб'єкта, що показує рівень володіння компетенціями [10].

Компетентнісний підхід сприяє формуванню ключових і предметних компетентностей. І.О. Зимня виділяє три групи ключових компетентностей на основі сформульованих психологами положень стосовно того, що: а) людина є суб'єктом спілкування, пізнання, праці (Б.Г. Аманьєв); б) людина проявляється в системі відносин до суспільства, до інших людей, до себе, до праці (В.М. М'ясищев); в) компетентність людини має вектор акмеологічного розвитку (Н.В. Кузьміна, А.А. Деркач); г) професіоналізм включає компетентності (А.К. Маркова). Такими компетентностями є: 1) особистісні – компетентності, що відносяться до самого себе як особистості, як суб'єкта життєдіяльності; 2) комунікативні – компетентності, що відносяться до взаємодії людини з іншими людьми; 3) діяльнісні – компетентності, що відносяться до діяльності людини та проявляються в усіх її типах і формах [6, с. 23-24]. Невід'ємним складником структури змістовної освіти, у тому числі й іншомовної, є комунікативна компетентність, яка передбачає оволодіння всіма видами мовленнєвої діяльності (аудіювання, говоріння, читання, письмо) і вміннями застосувати відповідні знання у практичній діяльності.

Формування комунікативної компетентності є одним з основних факторів розвитку особистості, що потребує оновлення й переосмислення стратегії та методології викладання іноземних мов з урахуванням засад поєднання категорій компетентісного підходу [1, с. 17].

Під поняттям «компетентнісний підхід», як вважає О. Пометун, трактується спрямованість освітнього процесу на формування і розвиток ключових (базових, основних) та предметних компетентностей

особистості [10]. Якщо сфера життя, в якій людина відчуває себе здатною до ефективного функціонування (тобто компетентною), є достатньо широкою, то йдеться про так звані ключові, чи життєві, компетентності. Якщо ж компетентність розповсюджується на вузьку сферу, наприклад, у рамках певної наукової дисципліни, то можна говорити про предметну чи галузеву компетентність.

На думку, Ю. Мальваного, компетентнісний підхід – спрямування змісту навчання на забезпечення формування в учнів певних компетентностей, що розглядаються як здатність особистості успішно діяти у відповідних життєвих та навчальних ситуаціях і нести відповідальність за такі дії [5, с. 14].

Щодо позиції багатьох сучасних дослідників, що стосується галузі іншомовної філології, то компетентнісний підхід знайшов своє відображення у визначенні мети навчання іноземної мов: формування комунікативної компетентності – умінь і навичок здійснювати спілкування в усній і письмовій формах у межах сфер і тематики, визначених навчальною програмою для кожного профілю, дотримуючись традицій і норм.

Висновки. Аналіз понять «компетентність» і «компетенція», у педагогічній траєкторії, дозволяють зробити висновок, що поняття «компетенція» є вузьким за значенням, ніж поняття «компетентність». Співвідношення термінів «компетенції» та «компетентності» є на сьогодні предметом багатьох дискусій. Потребує подальшого дослідження й узгодження співвідношення традиційно існуючих у дидактиці цілей навчання і поширеного сьогодні у галузі навчання іноземних мов компетентісного підходу. На нашу думку, компетенція – своєрідний шлях досягнення ідеального результату навчання. Тому однією з проблем, яка чекає на своє вирішення, є подальше теоретичне обґрунтування і конкретизація співвідношення понять «компетентність» і «компетенції». За умови розробки дидактичного матеріалу для навчання іноземної мови студентів філологів відбувається формування професійної філологічної компетентності.

Список літератури:

1. Алмазова Н. И. Когнитивные аспекты формирования межкультурной компетентности при обучении иностранному языку в неязыковом вузе: автореф. дис. на соиск. уч. степени д-ра пед. наук. – СПб., 2003. – 47 с.
2. Бим И. Л. Компетентностный подход к образованию и обучению иностранным языкам / И. Л. Бим // Компетенции в образовании: опыт и проектирование: сб. научных трудов. – М.: ИНЭК, 2007. – С. 156–163.
3. Бех І. Д. Теоретико-прикладний сенс компетентісного підходу у педагогіці. – К.: Виховання і культура № 12 (17, 18). – 2009 р. – С. 5–7.
4. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і гол. ред. В. Т. Бусел. – К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2003. – 1440 с.
5. Вольфовська Т. Комунікативна компетентність молоді як одна з передумов досягнення життєвої мети // Шлях освіти. – 2001. – № 3. – С. 13–16.
6. Зимняя И. А. Ключевые компетентности как результативно-целевая основа компетентностного подхода в образовании / И. А. Зимняя // Труды методологического семинара «Россия в Болонском процессе: проблемы, задачи, перспективы». – М.: Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов, 2004. – 42 с.
7. Кремень В. Нові вимоги до освіти та її змісту / Василь Кремень // Виклик для України: розробка рамкових основ змісту (національного курикуліуму) загальної середньої освіти для XXI століття: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, 26–27 червня 2007 р., м. Київ / Україна – Проект «Рівний доступ до якісної освіти», АПН України, Державна установа «Директорат програм розвитку освіти» МОН України. – К.: ТОВ УВПК «Ексоб», 2007. – С. 3–10.
8. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи. Бібліотека з освітньої політики: кол. моногр. / Під заг. ред. О. В. Овчарук. – К.: «К.І.С.», 2004. – 112 с.
9. Педагогика: Большая современная энциклопедия / Сост. Е. С. Рапацевич. – Мн.: Современ. Слово, 2005. – 720 с.
10. Пометун О. Запровадження компетентісного підходу – перспективний напрям розвитку сучасної освіти. – <http://visnyk.iatp.org.ua>
11. Родіна І. В. Компетентісно орієнтований підхід до навчання. – Харків: Основа, 2006. – 94 с.

Малыхин А.В.

Национальный университет биоресурсов и природопользования Украины

КОМПЕТЕНТНОСТНЫЙ ПОДХОД В ОБУЧЕНИИ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА СТУДЕНТОВ ФИЛОЛОГИЧЕСКИХ СПЕЦИАЛЬНОСТЕЙ

Аннотация

В статье рассматриваются основные аспекты компетентного подхода в образовании. Розкрито значення понять «компетентность», «компетенция» и «компетентностный подход» в контексте процесса обучения иностранных языков. Проанализированы принципы внедрения компетентного подхода в современном образовании. Рассмотрены цели обучения иностранных языков на принципах компетентного подхода. Описана роль компетентного подхода в процессе языковой подготовки.

Ключевые слова: компетенция, компетентность, компетентностный подход, компетентностный подход в обучение иностранного языка.

Malykhin O.V.

National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

COMPETENCE APPROACH IN TEACHING FOREIGN LANGUAGE OF PHILOLOGY STUDENTS

Summary

The article deals with the aims of teaching foreign languages of philology students in the aspect of the competency approach. The article discusses peculiarities of competence approach in teaching foreign languages, analyzes approaches to the notion of «competence», considers the possibilities of practical use of the approach in teaching foreign languages. It is proposed several definitions in terms «competence», «competency» and «competence approach's in the context of teaching process. For the practical aim the formation of the foreign language communicative competence is recognized, which includes the following competences: communicative, linguasociocultural, linguistic and academic-strategical. Article reveals the urgency of implementing competency approach in teaching foreign languages. Special attention is given to the objectives of foreign language teaching, compliance with which will provide a high level of efficiency of educational objectives.

Keywords: competency, competence, competence approach, competence approach in teaching foreign language.